

โบราณสถานและโบราณวัตถุ
จังหวัดมหาสารคาม

คำนำ

โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญจังหวัดมหาสารคาม จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการฝึกอบรมหลักสูตร"การผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์(e-book) ด้วยโปรแกรม Flip Publisher " โดยผู้อบรมได้รวมข้อมูลโบราณสถาน โบราณวัตถุจังหวัดมหาสารคามมาจัดทำ ขอขอบคุณอาจารย์ศรีเชาวน์ วิหคโต และอาจารย์แสงจันทร์ เขจรศาสตร์ ได้ให้ความรู้ตลอดการฝึกอบรม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงมีประโยชน์สำหรับท่านที่สนใจไม่มากนักน้อย สุสิทธิ์ คุณพรม บรรณารักษ์ 5 ห้องสมุดประชาชนอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย

โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ

โบราณสถาน -โบราณวัตถุ จังหวัดมหาสารคามนั้น พบหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงถึงการอยู่อาศัยของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์แล้ว ๑ .โบราณสถาน คำว่า โบราณสถาน ตามความหมายในพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช 2504 (แก้ไขพุทธศักราช 2535) หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่เคลื่อนที่ไม่ได้ (อสังหาริมทรัพย์) ที่มีอายุเก่าแก่หรือมีประวัติ และลักษณะของการก่อสร้าง มีคุณค่าในทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และศิลปะ โดยให้หมายรวมถึงแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ โบราณสถานของจังหวัดมหาสารคามนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยตั้งกระจายอยู่เกือบทุกอำเภอ ๒ . โบราณวัตถุ คำว่า โบราณวัตถุ หมายถึงสิ่งของที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ (อสังหาริมทรัพย์) และต้องมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ อาทิ มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น หรืออาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น ตามธรรมชาติ แต่ถูกนำมาใช้ในกิจกรรมบางอย่างของมนุษย์ก็ได้ โบราณวัตถุสำคัญของจังหวัดมหาสารคามนั้นมีอยู่จำนวนมากมาย ทั้งนี้เนื่องจากในเขตพื้นที่ในเขตจังหวัดมหาสารคามมีร่องรอยชุมชนโบราณตั้งกระจายอยู่เกือบทุกอำเภอ โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญของจังหวัดมหาสารคามดังต่อไปนี้

กุ่มน้อย

กุ่มน้อยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกุ่มสันตรัตน์ เป็นปราสาทขอมก่อด้วยศิลาแลง องค์กุ่มพังเกือบหมด มีกำแพงสร้างด้วยศิลาแลงล้อมรอบ สูงประมาณ ๑.๘๐ เมตร ขุดแต่งโดยหน่วยศิลปากรที่ ๗ ขอนแก่น พบศิลปวัตถุสมัยลพบุรีหลายชิ้น ชิ้นที่งามที่สุด คือ รูปพระอิศวร รูปพระนารายณ์ และเศียรเทวรูป ซึ่งทำด้วยศิลาทราย ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น

พระพุทธรูปมิ่งเมือง

พระพุทธรูปองค์นี้อยู่ที่ตำบลหัวขวาง อำเภอโกสุมพิสัย จัดสร้างมาแต่สมัยใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด เดิมเรียกกันว่า พระกุ่ม คือ พระเศียรขาด เพราะสภาพที่เห็นปรากฏว่าพระเศียรของพระพุทธรูปองค์นี้ขาด วางอยู่บนพื้นดินใกล้เคียงกับองค์พระซึ่งประดิษฐานอยู่ในท่านั่ง ทั้งพระกรก็ตกอยู่กับพื้นเช่นเดียวกับพระเศียร ไม่มีผู้ใดกล้าไปจับต้อง เพราะถือกันว่าเป็นพระพุทธรูปอันศักดิ์สิทธิ์ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ได้ทำพิธีบวงสรวงบนบานปฏิสังขรณ์ใหม่ เรียกกันว่า หลวงพ่อมิ่งเมือง ประชาชนในท้องที่หรือต่างท้องที่กล่าวกันว่า เคยแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ให้ปรากฏอยู่เสมอ นักโบราณคดีเคยสำรวจและให้ข้อสันนิษฐานว่ามีอายุประมาณ ๑,๐๐๐ ปี คืออยู่ในสมัยทวารวดีรุ่นเดียวกับเมืองคันธารราษฎร์

กุ่มหานาค

ชาวบ้านเรียกกันว่า ปรากฏ์กู๋ ตั้งอยู่ที่บ้านเขวา อำเภอเมืองมหาสารคาม มีแท่นหินสำหรับยก เทวรูปออกมาตั้งสงฆ์ สภาพกุ่มยังไม่พังทลายมากนักอยู่ห่างจากถนนมหาสารคาม - ร้อยเอ็ด ประมาณ ๓ กิโลเมตร

กุ่มสันตรัตน์

กุ่มนี้อยู่ที่ตำบลหนองไผ่ อำเภอนาคู นหน่วยศิลปากรที่ ๗ ได้ทำการขุดแต่งเมื่อ พ .ศ . ๒๕๑๔ ได้พบโบราณวัตถุหลายชิ้น มีชิ้นหนึ่งสมบูรณ์มาก คือ พระวัชรธร ทำด้วยหินทรายสีเขียว ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติของแก่น พระวัชรธร คือ พระพุทธเจ้าองค์แรก ผู้สร้างโลกตามคติทางพุทธศาสนามหายาน กุ่มสันตรัตน์นี้สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ เป็นศิลปะขอมสมัยบายัน สร้างระหว่างปี พ .ศ . ๑๗๐๐ - ๑๗๕๐

เมืองนครจำปาศรี

เมืองโบราณแห่งนี้อยู่ในท้องที่อำเภอนาคู เป็นเมืองสมัยทวารวดี ตั้งเมืองเป็นรูปไข่ กำแพงเมืองประกอบด้วยเชิงเนิน ๒ ชั้น มีคูอยู่กลาง ภายในและนอกเมืองมีเจดีย์สมัยทวารวดีอยู่ ๒๕ องค์ นครจำปาศรีมีชื่อเสียงโด่งดังครั้งที่มีผู้ขุดค้นพบพระพิมพ์ดินเผาเป็นจำนวนมาก ประมาณกลางเดือนกรกฎาคม พ .ศ . ๒๕๒๒ ได้มีการขุดพบพระบรมสารีริกธาตุบรรจุในสถูปสำริด สูงประมาณ ๒๕ เซนติเมตร ได้ประดิษฐานรวมกันอยู่กับพระพิมพ์ต่างๆ ภายใต้สถูปองค์ใหญ่ที่ก่อด้วยอิฐอันเป็นสถูปสมัยทวารวดี

เมืองกันธารวิชัย

เมืองนี้อยู่ที่อำเภอกันทรวิชัย ตัวเมืองเป็นรูปไข่กำแพงเมืองประกอบด้วยเชิงเทินดิน ๒ ชั้น มีคูอยู่กลางกว้าง ๑๘ เมตร อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๖ หน่วยศิลปากรที่ ๗ ขอนแก่น ได้ขุดแต่งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ บนเนินพระอุโบสถที่อุ่มญาติ ตำบลคันธาร์ พบพระพิมพ์ดินเผาปางสมาธิ ๑ องค์ กว้าง ๑.๔ เซนติเมตร สูง ๒๒.๕ เซนติเมตร และกระถางดินเผาขนาดปากกว้าง ๒๐ เซนติเมตร สูง ๑๒.๕ เซนติเมตร จำนวน ๑ ใบ ภายในบรรจุแผ่นเงินบาง ๆ ทำเป็นพระพุทธรูปสมัยทวารวดี และรูปเสมาธรรมจักร ๑ ชิ้น นอกจากนั้นก็พบเทวรูป รวมทั้งสิ้น ๖๖ ชิ้น

ศาลานางขาว

ศาลานี้อยู่ใกล้ๆ กับกุ้งสันตรัตน์ เป็นปราสาทขอม ก่อด้วยศิลาแลง มีกำแพงศิลาล้อมรอบ สูง ๑ เมตร ตัวกุ้งพังทลายเกือบหมด เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ หน่วยศิลปากรที่ ๗ ได้ไปขุดแต่ง พบศิลาจารึกขอมโบราณ ๑ หลัก

บรรณานุกรม

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ . วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดมหาสารคาม . มปท . สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ,มูลนิธิ . สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน , 2542 .

ผู้จัดทำ

นางสุลีพร คุณพรม บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม